

O'zbekiston

adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

e-mail: info@uzas.uz

2014-yil 20-iyun • №25 (4268)

ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛДАГИ ҲАМКОРЛИК

Истиқлол йилларида Ўзбекистон билан Жанубий Корея ўртасида вақт синовидан ўтган ишончли стратегик шериклик юзага келганини ҳар икки мамлакат миллий тараққиёти учун катта истиқболлар очмоқда. Буни юртимизда автомобилсозлик ва газ-кимё саноати мажмулари куриш бўйича Жанубий Корея билан ҳамкорликда тузиленган кўшма корхоналар фабриялари самаралари, айни кадга, Президент Ислом Каримовнинг 2012 йил сентябр ойида Корея Республикаси давлат ташрифи доирасида умумий кўймати 5 миллиард АҚШ долларлари тенг 60 сармоявий лойиҳа имзолангани ҳам яқол кўрсатиб турибди.

Президент Ислом Каримов тақлиғига биноан 16 июн куни мамлакатимизга илк давлат ташрифи билан келган Корея Республикаси Президенти Пак Кин Хэ билан учрашува давлатимиз раҳбари таъкидлаб ўтгандик, "Ўзбекистон Корея Республикаси юксас даражада ривожланган, улкан иктиносидӣ, инновацион ва интеллектуал салоҳиятга эга давлат сифатида қарайди". Ўз навбатида Корея Республикаси учун ҳам Ўзбекистон Марказий Осиёдаги энг йирик ҳамкор хисобланади. Буни эътироф этабиг Президент Пак Кин Хэ "Бу ерда илбор мөхмон бўйича турган эсмада, дўстона муносабат, очиклик ва самимилик туфайли ўзимни узоқ йиллик дўстларим хузурига келганде ҳис этмоқдаман", дейа таъкидлади.

Расмий делегациялар кенгайтирган тартибдаги музокараларда савдо-иктиносидӣ, сармоявий, маданий-гуманитар соҳалардаги ҳамкорликни кенгайтиришга оид масалаларни мухокама килдилар. Маданият, мусиқа, санъат ва спорт соҳаларида алоқаларни янада фаоллаштириш, кўшма маданий фестиваллар, кўргазмалар ташкил этиш, ўкув юртлари ўртасидаги бевосита алоқаларни кенгайтиришга келишиб олинди.

Президентимиз Фармони билан пойтахтимизда Жанубий Кореядаги етакчи олий ўкув юртларидан бири — Инха университети филиали ташкил этилган, Тошкентда Сеул bogi барпо қилинган, Ўзбекистонда Кореис маданияти ва санъати

марказини очиш масаласи кўриб чиқилгани, шу билан бирга инвестициавий ҳамкорлик тўғрисида ўзаро англашув меморандуми ҳамда банклар ўртасида молиявий битим имзолангани ҳам мамлакатларимиз халқароининг фаронсонигини юксалтиришга хизмат килиши шубҳасиз.

Корея Республикаси Президенти пойтахтимизда Мустақиллик майдонига ташриф буюрди, Мустақиллик ва эзгулии монументи пойға гул кўйди. 18 июн куни Президентлар Ислом Каримов ва Пак Кин Хэ Самарқанд шаҳрига ташриф буюрдилар. Муассаз шаҳарни тарихий обидалари билан танишув Мирзо Улуғбек расадхонасидан бошланиб, "Афросиёб" музеи, Регистон мажмуви ва бу ердаги миллий ҳунармандлик буюмлари кўргазмасида давом этди. Олий мартарабли мөхмон Амир Темур мақбарасини зиёрат қилиб, Соҳибқирон бобомизнинг сўнум схотиасига ҳурмат бажо келтириди. Қадим маданиятимиз ва миллий давлатчилигини тархи тимсоли, мельморлик санъатимизнинг юксак намунаси бўлган Самарқанд шаҳрининг бетакор обидалари бўлганда қўйтилган таассорут қолдирганини таъкидлadi.

Ўз сафари якунда Жанубий Корея раҳбари мамлакатимизга илк ташрифи самарали ва фойдали бўлганини таъкидлаб, самимий қабул учун Президент Ислом Каримовга чукур миннатдорлик билдириди.

Маълумки, истиқлол йилларида ҳаётимизнинг барча соҳалари катори миллий маънавиятимиз ҳам том маънода янгилаши ва юксалиши жараёнларни бошдан кечирмоқда. Президентимиз Ислом Каримов томонидан олиб бораётган давлат сиёсатида маънавият масаласига энг муҳим ва устувор ўйналиш сифатида катта ётибор бериб келинаётганин бу борада ҳал қиливуч аҳамияти касб этмоқда.

Ўз даврида комил инсон ҳақида бу тун бир аҳлоқий мезонлар мажмумини ишлаб чиқсан улуг аждодларимизнинг улкан илмий-икодий, маданий-маърифий меросини чукур ўрганиш ва ҳалқимизга етказиш,

«Маънавий ҳаёт»

ЖУРНАЛИ ГАЗЕТАМИЗ МЕҲМОНИ

билан ҳамкадам бўлишини ўзига дастурлашув даврида маънавият соҳасида вужуда келаётган долзарб муаммолар, ҳалқимиз маънавиятини асрар ва юксалтириш, айниқса, ёш авлоднинг қалби ва онгини турила зарариғоя, мағкуралар таъсирдан ҳимоя килиш масалалари бугун ҳар қочонидан ҳам муҳим ва долзарб бўлиб турганни ҳеч кимга сир эмас.

Шу маънода, муҳтарам Юртбошимизнинг ташаббуси билан миллий ўзлигимизни аংглаш ва маънавиятимизни юксалтириш борасидаги доимий ётибор ва фамхўлининг яна бир амалий ифодаси сифатида, Республика Миллий фонда мағкура илмий-амалий маркази муассислигида тарихий-фалсафий, маънавий-маърифий, илмий-оммабол ўйналишдаги янги "Маънавий ҳаёт" журналининг чоп этила бошлангани маданий ҳаётимизда катта воқеадир.

Аввало, шунун таъкидлаш лозимки, мазкур нашр маънавий ҳаётимизда юз берадиган жараёнларни ёртиши ва тавсиф этиш билан чекланиб қолмай, айни пайтда, бу борада юртимизда ва дунёда долзарб аҳамият касб ётаётган, даварнинг ўзи оддимизга кескин қилиб қўйтган мураккаб масалаларни моҳиҳти, сабаб ва оқибатларини очиб бериш, жамиятимизда учраётган айрим ноҳуш ҳолатлар ва ўтиқр муммомларга танқидий нуктаи назар билан ёндашиш, бир сўз билан айтганда, ҳамиша замон

Давоми учинчи саҳифада.

Истиқлол ва истиқбол

Автомобил саноатида Германиянинг дунёга машҳур "MAN" компанияси билан ҳамкорликда Самарқанд вилоятида йилига 3 мингта юк автомобили ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган янги комплексни бунёд этишининг иккинчи босқичи якунланди.

Ушбу корхонада жаҳондаги энг юксак стандартлар асосида жиҳозланган юқори технологик ишлаб чиқариш ташкил этилди. Айтиш керакки, катта ҳажмдаги юкларни ташийдиган энг замонавий автомобиллар ишлаб чиқарадиган мазкур корхона нафақат мамлакатимиз эҳтиёжини қоплади, балки бу машиналарни экспорт қилишни ҳам таъминлади.

Ислом КАРИМОВ

ПАРВОЗГА ШАЙЛАНГАН ТУЛПОРЛАР

Ватан учун яшайлик!

— "MAN" русумидаги юк автомобиллари ишлаб чиқариш ва уларни Марказий Осиё бозорларидаги сотиши завод фабрияларининг асосий ўйналиш сифатида белгиланган, — дейди баш мұхандис. — Булар ағдарма ва шатачки юк машиналар, юкори тоннажлы автомоқарнлар, турфа ёнғин ўйниш виличини көп машиналарни, тайёр бетон маҳсулотлари ташувчи автомобиллар, кўна ва ариқ-зовур тозалаш машиналари, 7-8 тоннадан 40 тоннагача юк кўтариадиган жами 34 турдаги ҳалқ ҳўжалиги мақсадларида фойдаланиладиган машиналарнинг шасси ва тортувчи қисмлари бўлиб, уларга "UzAuto Trailer" заводида ишлаб чиқариладиган кузовлар кўйилди.

Давоми иккинчи саҳифада.

«МАЊНАВИЙ ҲАҶШ»

ЖУРНАЛИ ГАЗЕТАМИЗ МЕХМОНИ

Бошланиши биринчи саҳифада.

Ойларда бирон-бир ташвиш ёки муаммо чиқса, одамлар маслаҳат сўраб, аввало, кимга, қаерга муроҳаёт килиди? Албатта, маҳаллага. Айвар Ахмедовнинг "Маслаҳати — элга мадд" сарлавҳали мақоласида ноёб тузилем — маҳаллалар серкира фолиятининг факат бир жихати, диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчиларнинг олиб бораётган фаoliyati таҳлил этилади.

Буғунги замон талабарини чукур хис этмаслик, юзаклик ва бепарвонлик оқибатида маънавий-маърифий тарбибот ишларини амалга ошириш борасида айрим жойларда йўл кўйилётган камчилик ва нуқсонлар мониторинга багишланган "Локайдлик илдиз отмасин"nomli таҳлилини материал (муалиф Мирзобой Бўронов) хар биримизни лоқайд бўлмасликка, ён-атро-

фимизга очик кўз билан қарашга унди.

Зуҳриддин Исомиддиновнинг "Кутлуғ саналар" руқнидаги "Шеврият ва маънавият ойи" мақоласида буюк шоирларимиз ҳазрат Навоий ва Бобур ижодий мероси маънавий камолот сабоқлари сифатида талкин этилган. Таникли олим айб Абдулла Аъзамовнинг "Хизр чашмаси" сарлавҳали мақоласида она тилимиз, мумтоз адабиётимизнинг чинакам билимдони, марҳум академик Алийбер Рустамийнинг ижодий мероси, унинг инсоний фазилатлари ёд этилади.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 27 деқабр куни кабул килинган "Ўзбекистон ҳалқ шоюри Муҳаммад Юсуф таваллудининг 60 йилигини нишонлаш тўғрисида" ги қарорига биноан жорий йил аррел ойда пойтахтимизда ушбу санага багишланган катта тантана бўлиб ўтди. Хайридин Султоновнинг "Бу бўстон саҳнида" руқнида

эълон қилинган "Сўзумни ўқиб, англагарен ўзумни..." мақоласи ушбу анжумандаги маъруза асосида тайёрланган бўлиб, унда ҳалкимиз қалбида барҳаёт яшаётган ардоқли шоиримиз Муҳаммад Юсуфнинг она Ватанга чинакам фарзандлик меҳри ҳақида самимий фикр-мулоҳазалар билдирилган.

"Ота-боболаримиздан мерос қолган ва заминни севиш, эл-юрт равнаки учун чин дилдан меҳнат қилиш, унинг яхши кунида ҳам, ёмон кунида ҳам маддкор бўлиб, ана шу фазилатни фарзандларимиз ҳаётига сингдиришдан ортиқ бахт борми ўзи? Бахти четдан излаб, адашман! Бахт ўз уйнингизда, ўз юрtingизда сизга мунтазир. Факат уни асрар, эъзозлаш, оиласиз, фарзандларимиз, ҳалкимиз билан бирга ундан баҳраманд бўлиб яшашимиз керак". Бу фикрлар Умидулла Сатторов қаламига мансуб "Бахт ўз уйнингизда"

номли мақоланинг ўзак гоясини ташкил этиди.

"Фикрда қарши фикр" руқнида эълон қилинган Ҳалим Саидовнинг "Ахборот хуружи ёхуд эски ва янги тарихдан борч чимдим" сарвлашва маколаси бугунги глобал геосиёйи үйинлар даврида пайдо бўлаётган турли мағфуравий хурулжарнинг мояхитини очиб бериш билан бирга, ҳар биримизни хушёр ва огоҳ бўлиб яшашига давлат этиди.

Нима учун ҳанузгача Ўзбекистон интернет тизимида миллий сайлар кам? Ўзбек тилидаги сайларнинг етарли даражада оммалашиб кета олмайтанинг сабаби нимада? Фарҳод Файзуллаевнинг "Миллий сайларнинг кузаттанд" номли мақоласида ана шу саволларга жавоб ва муаммоларни ҳам олмадиган "бахтни ўзимиз изланиди. Журнал ушбу мақола руқни воситасида луғатимизга "Интернет маънавияти" деган иборани олиб кирадиган аҳамиятилидир.

Маънавий юксалиш йўлида миллий ва умуминсоний қадриятларнинг уйгунлиги биз учун муҳим аҳамият касб этиши шубҳасиз. Миллий маънавиятимизни жаҳон маънавияти ва маданиятидан айри ҳолда тасаввур этиб бўлмайди. Шу маънода, журналда "Туронзамин фалсафаси" ("Форобий ҳикматлари") руқни билан бир қаторда, "Ғарб мутафаккирлари", "Жаҳон маданияти" сингнари руқниларнинг ташкил этилган ётибога молик. Ушбу руқниларда берилган қадимги юнон фалсафасининг ҳаётини намояндаси Плутархнинг ҳаётий сабоқлари ҳамда замонавий жаҳон адабиётининг буюк вакили Габриэль Гарсия Маркесдан ёдгор хотира ва фикрлар ўқувчида кизиқиши ўйнотади.

"Маданий ҳаёт янгиликлари" руқнида эса юртимиз маънавий ҳаётига даҳлор энг муҳим воқеаходисидалар ҳақида ҳикоя килинади.

Журнал саҳифаларидан ўрин олган бошқа материаллар ҳам нашр олдига кўйилган эзгу максад ва вазифаларни амалга оширишга қаратилган бўлиб, умид кипамизи, улар муштариylарни бефарқ колдирилмайди.

Мамлакатимиз маънавий ҳаётининг янги саҳифаси бўлмиши "Маънавий ҳаёт" журналининг қадами кутлуг бўлишига чин дилдан тилакдошмиз.

Хизр чашмасидан оқиб чикувчи сув — оби хаёт, Шарқ адабиётидаги кўп кўлланган рамз: Хизр алайхисалом каби уни топишида сувидан бор хўплам ичишга муввафак бўлган киши агадий ҳаётга эришар экан. Ҳар сафар ба рамзга йўлукканда ҳаёлга шундай киёс келади: Хизр чашмаси бу — Алишер Навоийнинг маънавий ва ижодий мероси, Алийбер Рустамий (биз учун Домла) эса, ундан ичишга муввафак бўлган, ўзи ичибигина қолмай, "синган сафол"да бошқаларга "инчинглаб", деб туғатганди Хизр.

...Домла дорилғуннинг форс тили гурухини битиргандар, "Бадойиб ус-саной"дек ўта мурakkab матнини аспарни ўзбек тилига ўтиргандар; турк тилининг Навоийгача бўлган даври тархи бўйича диссертация ёқланганлар; тасаввuf талимити бўйича шуроа даврида рисола ёзиб, чол этиргандар ("Сўз хусусида сўз", 1987); "Маҳбуб ул-кулуб"ни рус тилига сажъ билан таржима килганлар; инглиз ва немис тилларида равон ўқир эдилар... Айниқса, араб тилини ѝғот чукур билар эдилар:

— Араб тилини мустакил ўрганганимисиз?

— Бошлангич синфда бизга сабиқ мадраса мударриси дарс берган.

Бу жавобдан энди ҳавасга ҳасад ҳам аралашгандай бўлади: "Қаф дай саидат-а?"

Домланинг араб тилини ниҳоятда чукур билишига келитирсан. "Мажолис ун-нафоис"ни мутола килишга сабиқ эканман, ҳар иккى байтнинг бирда жумбокча рўбарў бўлардим. Тишим ўтмайдиганларини Домлаждан сўраб эдим (Домла ўзлари камган бўлиб, сергаплини ёқтимрас эдилар, шунинг учун бўлар-бўлмас саволлар беришга истиҳола килар эдик).

— Домла, "Ғаройиб ус-сигар"даги Вах, не лўйи-вашадур уз котилик, умдан ҳалқнинг /Конини тўкимакка ҳар бир кирпигидур ништаре, байтидаги "умдан" сўзини луғатлардан топа олмадим?

— Ноғари ўзилиди-ю, лекин тўғри ёзишибди.

— Мен таломовсигар турган бўлсан керак, кўйимча килдилар:

— Аслида айн ҳарфи фатҳали, кулокка хункуз ёшилтилмасин, дейишган бўлишса керак-да, замма билан ёзишибди (П.Шамсий билан С.Иброҳимов лугатида фатҳа билан ўзилган экан, Навоий асарларининг 2011 йилги наурида бу сўз тузати берилган...).

Домла ўта ростгўй, ҳакиқатпаст инсон эдилар. Бизнинг тавозаталар жамиятимизда бундай феъл автор кўччиликка ёқмайди. Шу сабабли Домла кимнинг дилини оғрийтган бўлса, шогирди сифатида ўтнаманки, Домланинг ҳақига дуо қилсангиз. Зотан, бу ҳам Шарқ маънавиятимизнинг муҳим унсурни.

Абдулла АЪЗАМ

"ОЛИМЛАР ИЛА МУНОЗАРАЛАРГА КИРИШАР ВА КЎПИНЧА ФОЛИБ ЧИҚАР ЭДИ..."

Ибрат мактаби

Буюклари кўп ҳалқ бахтилди. Миннадор ҳалқ улуг фарзандларининг жасоратини, матонатини, элим-юртим деб чеккан заҳматларини ҳеч қачон унумтади. Қўшик ва достонларида кўйлаб, мадҳ атади. Улуг фарзандлар ўз тафакку-

Тарих ва тараққиёт

додларимиз руҳи бугун ҳам бизни кўллаб-куватлаб турганини хис этмасиз. Қадимий ҳаётарларимиздаги оламга машҳур обидалар боболаримиз курган курдатлар давлатлардан гувоҳлик беради. Қўёш нурлари тонгда аввало Бухоро, Самарқанд, Термиз, Шаҳрисабз,

Истиқлол байроқдори

Илгари биз дунёга ўзимиз турган жойдан қарай олмас, ўз нуқтаи назаримиз мустақил фикримизга эга эмас эдик. Чунки она юртимиз — Ўзбекистон "боеён салтанат", яни қизил империянинг бир бўлгиги эди. Ўзимиз ҳам бугунгидек эркин-инсон-эмасини шу улкан мамлакат, мамлакат эмас, метин, зирхи баҳайбат машинанинг кичик бир мурвати эдик. Мурватда нуқтаи назар не күлсан! Бир мисол — биз ҳам, "катта оғамиз"га жуфтгарчилик килиб, Кавказ тогининг олда тарафида жойлашган Озарбай-

жонни "Кавказорти диёри" дердик. Ўзимиз жанубда яшаб туриб, Ўзбекистонни "жанубий республикалардан бирни" деганимиз-чи? Буғун дин дунёга Ўзбекистондан — Амир Темур хайкали турган нуқтадан қараямиз.

Истиқлол байроғи — миллионлаб одамларнинг тақдир, эртаси, бахтилнинг рамзи. Шунинг учун ҳам Президентимиз Ислом Каримовнинг юқорида зикр этилган маросимда "Буғунги кутлуғ кунда Амир Темур бобомиз баланд кўтагран ва асримиз охирига келиб бизнинг кўлимида қайтада мағрур хилпираётган мустақиллигимиз байроғи остида туриб сизларни, барча ҳалкимизни шу улуг шодиёна билан муборакбод этаман", деган сўзларни кўзда оғизлаб, мурвати эдик. Бу сўзлар XIV асрда кўтарилиган ва XX асрда қайта, мағрур хилпираётган мустақиллик байроғи остида айтилди-да...

Умид МАҲМУД

2014 йил — «Софлом бола йили»

ИНСОН ҚАЧОН БАХТЛИ БЎЛАДИ?

Аввало, биз интилаётган буюк ҳукукий демократик давлатни, эркин фуқаролик жамиятини фақат соғлом миллат, соғлом авлод кура олади. Яна бир муҳим жихати шундаки, ҳалкимиз ўзининг бахти иқబоли, энг улуғ орзулари рўёбини фарзандлари тимсолида кўради. Бир урол бомлам-қачам деб яшаш бис учун милий қадрят. Ҳалкимизга хос ана шундай орзу-интилишлар давлатимиз раҳбарни ютилаётган сиёсатда яққоламо.

Рақамларга эътибор берайдил. Агарда мамлакатимизда амалга оширилётган ижтимоий дастурларнинг маъно-мазмунига аҳамият берадиган бўлсак, бу борада шундай манзарани кўрамиз:

2005-2011 йилларда мамлакатимиз бўйича мутлақ соғлом миллатни, 62,9 фоиздан 62,9 фоизга ўтсан. Сурункали қаламарларни чалинган болалар сони кескин камайган. Ўгил ва қиз болаларнинг ўтчанини ҳаётини кўради. Ҳарбий хизматга чакрилган ёшлар орасида хизматга лойик деб топилгандар сони тобриг форматида.

Ўзбекистоннинг ўш авлод тарбияси борасидаги ютуқлари жаҳон жамоатчилини томонидан кенг эътибор этилмоқда.

"Таълим ва тарбия мамлакат самарадорлиги ҳамда рақобат-бардошлигини оширишинга муҳим омилларидан, — дейдай Осиё тараққиёт банки президенти Харуҳико Курода. — Шу муносабат билан Ўзбекистон бюджетидан таълим соҳасига аҳратилаётган ҳаракатлар ялини ичи маҳсулотнинг 10-12 фоизини ташкил этилган. Ҳаракатида таълимни ўзининг 100% оғизларни ташкил этилган. Мамлакат умумий йиллик бюджетининг қарийб 60 фоизи ижтимоий соҳага йўналтирилмоқда ва бунинг ярми таълим соҳасига тўғри келади".

Отабек БОЗОРОВ

керақ". Албатта, гап бу ўринда умрнинг узунлиги озас, балки унинг мазмунига тегисли. Гарсия Маркес ёзувчилик мактаби-

Халқ оғзаки ижодининг беки-еши намуналари бўлган мактабларда аждодларимизнинг ўй-

фирлари, ҳаётга қарашлари, теран хулсалари ўз аксина топлан. Улар ҳар доим улкан тарбиявий аҳамиятга эгалиги билан кишини ҳайратга солади. Эътибор беринг: "Куш уясиди кўрганини қилади", "Нима эксанг шуни ўрсан", "Билаги зўр бирни йиқар, билими зўр мингни", "Ақл ёшда эмас, бошда..."

Халкимизнинг неча-неча аср-

лик тажрибаси маҳсулни бўлган ушбу хикматлар ота-оналарни фарзанд тарбиясига масъуллият билан ёндашига, болаларни эса аждодларга муносиб ворис бўлиши унди. Буғунги кунда юртимизда амалга оширилётган ёшларга оид сиёсатида

додларимиз

Икром ОТАМУРОД

НУРИН ТҮКАВЕРАР ОЙ

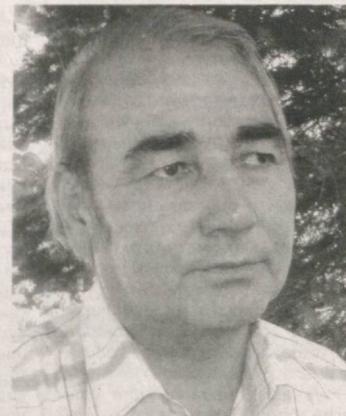
КЕНГЛИК

...Кенглик...
Борингни бор айлагин кенглик, сенга интиқлекни тутганим чоғи. Хотира кўнглигимга йўради энлик, кўнглигимга бош кўяр согинч қўёғи.

Э вое!
Ташқаридан жовдираб, илло, кенгликни излайди бирдай нигоҳим. Қанчалини зорикб, қўлмай тавалло, ажабо, эшитмас ташқари оҳим.

Ичимда қайгуриб, гуллар сукунат, армон томчилари томчилар мунглик. Олис йул...
Олис масофа...
Тоқат...
Зинхор-зинхор мени тарк этма кенглик...

***
...Майнин шамол,
майнин шамол,
майнин шамол
хур-хур эсиб,
эркаларот борликини.
Борлик губорларни супириб,
алхол,
кенгайтириб юборади торликини.

Дарахтлар баргларин силайди ҳар дам, яшил майсаларни бағирлаштираб. Күшларнинг қанотин ёйдирб бардам, кўкнинг нигоҳини ерга эштираб.

Кўнглиларда умидларни тўқларатар, тўзионларнинг ризқин қийиб бемалол. Борликини соғф борлигини тўқларатар: майнин шамол, майнин шамол, майнин шамол...

УЧИНЧИ КУЧ

Отабой киридан бир буз йигит бакири:
"Нўймон аканикига тўйга... Тўйдан кейин кураш бўлади".

Эломон шотеракнинг тагини мўлжалга олиб, болта уаркан, кўнглидан ўтказди: "Елкамни ерга босадиган чиқса, бошқа кураш тушмайман. Утган тўйдаги чалёнбаш ётади. Энди йигит борми, мени отадиган".

У дастани чанглаб, тўғри дараҳтинг жон жойига бўла бўзганин қадаб урди, шотерак қаттиқ силинкини, "кисир" этиб оғиляга эгилди. Эломон шартта дараҳт учига ўралган арконни ушлаб кўча томонига тордиги, дараҳт куч бермай яна молхонага оғди, тушиланаб, чираниб арконни сийтади. Дараҳтнинг боши кўчага қайрилди. У арконни кўди.

Йўлда кетаётган бобо гап ташлади:

— Бунча тиртганлабдинг, азамат! Битта жонсиз терақкак жоннинг олса, жонлиси...

Чолининг ҳазили Эломонни ҳам терлатди, ҳам қизартириди.

— Бизнинг давримизда жоннини ўти ёрдирни берарди.

— Ўтин ёршидан кочмаймиз, Нехъмат бобо! — деди у кулимсираб.

— Ҳа, яхши, курашдан-чи? — деди у дўйпинини кўтариб бошини шамоллараткан. — Аканг йўқмиди?

— Ҳашарга кетган, Янгиерга.

— Об-бо, — деди чол дўйпинини кафтига уриб қокиб. — Ҳашар буғана тикилибдими? Акангиз кураш кураш бўладими?! Ишонганимиз сен бўлсан...

Эломон бошини кўйи солди.

Бобо унинг орятини кўзгатди:

— Энди акангнинг номи учун ҳам курашишинг керак.

***

Янгиерда Мухсин домла Карим даллолга куюниб утириди:

— Дувлон давра кўриб юриди. Эл "Қани?" деб, сўрайди. Курашдан қочган йигит йигитмас. Оғизга кучи етмаган кўп: "Дувлон кўриб-писиб юргандир" деса, уят эмасми?

— Ўнта кишлодан полвон келсаям, Эломоннинг ўзи, бас! Утган сафар шўрбулуклик қассобнинг ўғли шум-

БИР ЎЗБЕКНИНГ ҲАЁЛИ

Бугун савдо ўржиди. Аскар қассоб азон бўғизланган хўкизни чошгоҳга этиб саронжомлами; сомсаҳона тарқатди, полвон "қиз узатди"га деб одли. Кейин ўзининг чори кўчкорини сўйди, унинг ўтказди. Элда маърака кўп, гўшт колариди? Айниқса, ҳозир илик узиди маҳали, гўштнинг бозори чакрон.

Кеч тушгач, Аскар қассоб гўшт дўйкони ёби, кетиша чоғанди. Кумкайроқ, пичоқларни латтага ўрай бошлаган ҳам эдики, аёл чакириғидан ўнгланиб, эшик томон бир-икки одим ташлади.

— Бобо, бир кило гўшт тортинг! — деди Муқаддас янга чанғанди осигирчи чарви ортидан мўралаб.

— Куни билан қаёқда эдинг, келмай? — деди қассоб уни койигандек. — Суяги қолди.

— Йўғ-юргурдан кўл тегармиди? Иш кургурнинг охри йўқ. Кавласангиз чиқаверади. Тугади деманг, ҳамма масаллигини тайёрлаб кўйтганман.

— Шукурда ҳам гўшт бориди?
— У ёқа бориб келгунчага...

Аскар қассоб кулди:

— Учган-тушганинг бор, келин! Яна ковурга гўшт! Бир кило чиқмаса, хафа бўлмайсан. Биласан-ку, бизнинг бўрдодининг сияғим гўштдай гап. Шўрува кильсанг, бетидаги мойни кўравер.

Муқаддас чечанинг юзи ёрїшди.

— Барибири, суяги камроқ бўлгани,

— Овқат суяк билан ширин-да! Тайм беради.

Қассоб колган ковурғани тарози ғўйди; икки палла кимирласада, тенглашмади.

— Айтдим-ку, сенга чиқмайди, деб.

— Нега чиқмас экан, ана! Сизга

граммигача тенгламашса, бехисоб. Бераверинг! — деди бўйинни чўзиб янга. — Овқат кеч колиб кетмасин.

Боно гўшти тезда салафанг солиб, Муқаддас дечага чечча узатди.

— Темир дафтирингизга ёзиб кўйинг!

— деди у кулиб. — Ҳа, бунча қабогинизни ўйдингиз, кўчиб кетаятмизми, берамиш.

Аскар бобо кўлини докага арти.

— Об-бо, сал кам бўлди-да! Мехмонга бораман, дедими? Ярим оқшом кимининг кўзидан учуб турибди. Доим шу, кеч тушгач келади...

Муқаддас чечча шошиби кетаркан, хәйлидан ўтказди: "Ҳам ошга, ҳам кўргалига камлик килиади-ёв! Юз грамм кўпроқ бўлгандаги бола-чаканинг тилига тегарди. Буни кимнинг оғиздан тошаман, ҳайронман".

Уйдала тўхтаб, Шукур қассобнинг кутохонаси томон қадам ташлади-ю, тағин фикридан қайти.

Дарвозадан ичкарига ҳатлаганида тўнгрини Ойдин қозон бошида тимирскиланинг юар, ўюқа ўтган калаб, алантлаб кўчага қараб-қараб кўйди. Унасига кўзи тушгач, олдига чопиб келди-да, деди:

— Сиз кетгаг, у ёқада борми-йўзими деб, дугоннинг чиқибдими.

Муқаддас чечча ахлангандек сўради:

— Коқдек қотиб кетмаганими?

— Бобомнидан берган экан...

— Ҳа, ўтган сафар биғза берувди, бунисида дугоннинг... Қишилодаги нечи ўй бор, ўх-хў, унга ўнта кўчкор ҳам етмайди. Ҳа, барибири, ўзимизники-да.

Кўрканидан эмас, сийлагандан беради, — деди чечка қизига салафани узаткан, тўсатдан хәйлига келган фикрдан кунвонди. — Қассобнидан ўзилмайди. Бошқа нарса... тумхуми ё... уянгта айт, хўрозди ушласин!

Муқаддас чечча енгини капгирни ушлади.

Кассобнинг хотини Ойсулув момо кун бўйи мехмон кути, кузатди. Келин-куйнинг чилиси чиққан, келди-кетди кўп.

Энди кароватга кўрпа тўшаб, чўзилмок-эди-ю, эрининг овози эштилди:

— Дарров ёзибили олисанб!

Момо уни қаршилади.

— Келин тушириб, бемалол ўтира-манни девдим, қаёда..

— Тегирмон тоши юргиздингми, кундаги мехмон-да! Кўрдингми, кўчкор се-миз чиқди. Колганинг кўнгилетарларга тарқатдингми? Муқаддас келин гўшт излаб, тентираб ўруди, бермагандирсан!

Момонини лабари учди.

— Тўғигичча тарқатди, бу сафар...

Унинг гапи оғизда колди.

— Яхши қиссан, кўни-кўни кўй сўйиди, деб эшитса, томоги тушади.

— Гап сўраб, охиригана эштмайсиз.

Муқаддас келин куруқ қолди.

Бобонинг пешонаси тириши. Каро-тингни четига утириди.

— Об-бо, аввал гўшти бўлиб, кейин тарқатмайсанми? Аёл зотига сочини мўл бераби, ақлдан кисган бўлди...

Момо тўғиллади.

— Мехмон келвуди, нима тишининг кавагини сўриб ўтирадими?

Аскар бобо белговини ечиб, хотини-га узатди.

— Рахматга айт, Шукурнинг дўкенинг очиб, бориб келсин.

— Хали даладан қайтади, уям ба-

ришида.

— Ҳам ошга, ҳам кўргалига камлик килиади-ёв!

Муқаддас чечча тенгламашса, бехисоб. Бераверинг! — деди бўйинни чўзиб янга. — Овқат кеч колиб кетмасин.

Боно гўшти тезда салафанг солиб, Муқаддас дечага чечча узатди.

— Темир дафтирингизга ёзиб кўйинг!

— деди у кулиб. — Ҳа, бунча қабогинизни ўйдингиз, кўчиб кетаятмизми, берамиш.

Аскар бобо кўлини докага арти.

— Об-бо, сал кам бўлди-да! Мехмонга бораман, дедими? Ярим оқшом кимининг кўзидан учуб турибди. Доим шу, кеч тушгач келади...

Момо тўғиллади.

— Мехмон келвуди, нима тишининг кавагини сўриб ўтирадими?

Аскар бобо белговини ечиб, хотини-га узатди.

— Рахматга айт, Шукурнинг дўкенинг очиб, бориб келсин.

— Хали даладан қайтади, уям ба-

ришида.

— Ҳам ошга, ҳам кўргалига камлик килиади-ёв!

Муқаддас чечча тенгламашса, бехисоб. Бераверинг! — деди бўйинни чўзиб янга. — Овқат кеч колиб кетмасин.

Боно гўшти тезда салафанг солиб, Муқаддас дечага чечча узатди.

— Темир дафтирингизга ёзиб кўйинг!

— деди у кулиб. — Ҳа, бунча қабогинизни ўйдингиз, кўчиб кетаятмизми, берамиш.

Аскар бобо кўлини докага арти.

— Об-бо, сал кам бўлди-да! Мехмонга бораман, дедими? Ярим оқшом кимининг кўзидан учуб турибди. Доим шу, кеч тушгач келади...

Момо тўғиллади.

Ниҳоятда ҳаракатчан, изланувчан, нимадандир бозовта бўлиб ишчан юрувчи режиссёр Наби Абдураҳмонов театрга келган ҳар бир одамни жон-дили билан кутиб олади, юракдан субъатлашади. Театр унинг иккинчи, аниқроғи, асосий ўйи. Йигирма уч йилдан бўён Ўзбекистон Ёшлар театринг раҳбарлик қилиб келаётган режиссёр жамоани ва жараёни ипидан итнасигача яхши билади.

Ҳозир Ёшлар театрини нафакат ўзимизда, балки че әлларда ҳам яхши танийдилар. Їама Буюк Британия, Исройл, Германия, Корея, Франция, Россия каби давлатлар театр арбоблари билан ижодий мулокот қилиб келади. Шу йилнинг ўзида иккى марта че эса сафаридаги бўлди. Январ ойинда Сеуда ўтган фестивалда қатнишиб, тадбир очилишида "Шум бола" спектаклин намоини этиши. Санкт-Петербургда бўлиб ўтган МДХ ва Болтийский давлатлари халқаро фестивалида ёш режиссёrlар Камила Абдураҳмонова ва Обид Абдураҳмонов саҳналаштирган иккита спектакл томошанинг ётироғига сазовор бўлди.

Санъатбунослик фанлари доктори Муҳаббат ТЎЛАХЎЖАЕВАнинг Ўзбекистон санъат арабби Наби АБДУРАҲМОНОВ билан субботи жамоанинг бутунги куни, актёр ва режиссёр фаолияти, театрнинг XXI асрдаги юнуслари ҳақида бўлди.

АБАДИЯТГА ДАҲЛДОР САНЪАТ

— Маълумки, санъатдаги фаолиятингиз давлат драматик театрида бошлагандингиз. Бирок бу ердаги ишингиздан ижодий кониши хосил кимладингиз шекили, "Дард" театр-студиини ташкил этдингиз. Назаримда, ўшандай мустақил ишлашга, қандайдир ўзгаришлар қилишга иштиёқ бор эди сизда. Кейинчалик Ёшлар театрида ишланаётган ўзларига хос шу ишикни ниҳоятда кўл келди. Театрнинг қошида кўйиллардан бўён мактаб-студия фаолият кўрсатади. Студияда тарбияланган ёш актёrlар ҳақида нима дея оласиз? Замонавий актёр қандай бўлиши керак, деб ўйлайсан?

— Актёрлик студиясидаги таълим жараёни маълум бир босқичлардан иборат. Асосан, ўқишининг иккинчи йилида талабалар оммавий саҳнадарда ва элизодик ролларда кўрина бошлайдилар. Ана шу жараёnda кимнинг кимлиги намоён бўлди. Шу сабабли ўқишининг иккинчи йилида талабаларнинг ўзлари жамоага киришиб кетадилар. Бу оддий ҳол, деб ўйлайман. Актёр ҳамма нарсани кила олиши, бажаришга ҳаракат килиши керак. Вақт ўтиб актёrlинг айнан ўзига хос киёфаси эмас, роллари йўналиши аниқ бўлиб колади. Бирок олдиндан ўзи учун бирор киёфани белгилаб олиш керак эмас.

Агар бирор жойга спектакл кўйгани борсан, даставал одамларнинг ўзи билан мулокотга вакт кетади, яна ижодий муносабат ҳам ўрнатиш керак бўлди. Булар, шубҳаси, ижодий ишингиз максадини аниқлаб олишга хизмат қиласи. Бизга, ижодкорни жойдан жилдиришга кодир бўлган мушук вазифани ўз олдига кўймасдан спектакл устида иш бошлашдан фойда йўқ, деб ўргатишган. Шундай маҳоратли актёrlар борки, улар учун имкониятидан келиб чиқиб, ҳар бир спектаклда бирор янгилик яратишни нигоятда мухим. Яна ҳам аниқроғи, ўзида, ботинидан мавжуд, булган, аммо шу вактгача номаъмал бўлиб келган яширин хислатни очиши ҳақида гап бораюти.

— Сиз актёр шу вактгача ботиниди яшириниб келган янгиликни каشف этиши лозимлиги ҳақида гапирдингиз. "Хеппи энд" спектаклингизда айнан шу янгиликни кўрдим. Гап нафакат саҳна безагиди, замонавий визуал технологияларини ишлатилишида. Мен бу спектаклда режиссёр ва хореограф томонидан берилган вазифани бажаришда актёrlарнинг юқсан даражадаги уюш-оклигини, табий хатти-ҳаракатини кўрдим. Ҳаёлмига бу ёш актёrlар Брехт асарлари, масалан, "Чу пуллик опера" писесаси устида ишлашга қодир, деган фикр келди. Назаримда, бу мавзу сиз учун ҳам кизиқарли. Брехт асарларини бизда бир неча режиссёrlар саҳналаштирганини яхши биласиз. Шу ўринда ўзбек театрнинг бугунги режиссёrlари ҳақидаги фикрингизни ҳам билмокчи эдим. Улар орасида иштедодли ёшлар борими?

— Оғини айтсам, бир режиссёр бошқа режиссёrlар фаолиятини мухосиларни одободи эмас, деб ўйлайман. Бу танқидчиларнинг вазифаси. Бахтим шундаки, Ольга Чернова ва Баҳодир Йўлдошевдек забардаст режиссёrlarda ўқиганман. Ёш режиссёrlар-

радио тўлқинларида турли йўналиши ва услубдаги қўшикларнинг мунтазам янграви нафакат маънавий хордик олишга, балки муҳислар дидини оширишга ҳам хизмат қиласи. Сабаби, радиони бугун уяли алоқа воситалари, интернет тармоғи орқали ҳам тинглаш имкони мавжуд. Бу эса эстрада хонандадарига муҳислар орасида жуда тез танилишига замин яратади. Бирок санъатда сифат сон билан эмас, савиц билан ўчланишини унутмаслик лозим. Якинда ёшлар севиб тинглайдиган радио каналларининг бирда янграган қўшиқ ётиборимни тортиди. Бошловчи томонидан Райхоннинг "хит" тароналидан бирни сифатида таниширилган ушбу "ижод" намунаси "Каердасан" деб номланган. Қўшиқ учун басталган мусика оригинал оҳангларга бой бўлсада, матнадаги қўйидаги жумлалар мени ажаблантириди:

Китобдан яхши
дўст бўлмас

ХАЁТДАН ХИКМАТ ИЗЛАГАНЛАР

Атрофимизда яшайтган қалби уйғок, тафакури теран инсонлар умри давомида ҳар кунидан хикмат излашга, ҳайтинг мөҳияти, умрининг ҳаддини аংглашга интилади. Жамиятдаги ўзгаришлар, одамлар туриш-турмуши билан кизикади, бугундан кўнгли тўлиши учун тинимиз излашни, миллатнинг жонкүар, меҳнаткаш кишилари сафига интилиб, атрофидаги айрим иллатларга бефарк, лоқайд бўлолмайди. "Мумтоз сўз" нашриётида(2014) чоп этилган шоира ва адаби Мухаббат Туропованинг "Тириклиқ қадри" номли очерклар, сұхбатлар, лавҳалардан иборат тўпламиш шундай инсонлар умрининг ибрати ҳақида ҳикоя қиласди.

Китобнинг "Мехрим тушган одамлар" номли биринчи қисмида берилган атоқлош шоир Кудус Мухаммадий, олимна Фозила Сулаймонова, мөхир ғижакчи Абдухамид Исмоилинг, ҳалқ артисти Икрома Болтаева, журналист Яира Сайдуллаева, мармар устаси Муҳиддин Рӯзиев ва бошقا меҳнатсевар, жўшкун фикрли ижодкор, санъаткорлар ҳадидаги очерклар ўзувчи қалбидаги ҳавас, ифтихор тўйгуларини ўйготиш баробариди, фидойи инсонларнинг ҳаёт ўйлардан ибрат олишга унайди. Очерклар тили Самиими муборакбод этади!

"Иллатга илингандар", "Тириклиқ қадри", "Кудачлиқда", "Гапга қўшилинг" каби танқидий мақалаларида болалар тарбисининг аҳамияти, ширин сўз қадри ва сехри, оиласадаги ўзаро ҳурмат ва иззат, лоқайдлик ва бефарликинг инсон тақдирига салбий таъсири каби долзарб муаммолар ўз аксини топган.

Г.АШУРОВА

Сўз ҳосиятли, нутқ моҳиятли бўлсин

Кишилик жамияти пайдо бўлибди, сўз ва нутқдан фойдаланиш, унинг имкониятлари доирасида фикр етказиш ва қабул қилишнинг турли усуслари шаклланган.

Нотиқлик, воизлик ана шундай санъатдир.

Одамлар қалби ва онги учун кураш кетаётган ҳозирги даврда турли хил усуслар билан ўз манфаатларини ифода этивучи оқимлар пайдо бўлаверади. Буларга қарши чукур билим ва маърифат билан жавоб берса билиш, воизлик маҳорати орқали фикр етказиш санъатини эгаллаш лозим. "Мафкура полигонлари ядро полигонларига нисбатан катта кучга эга" эканлиги "Юксак маънавият – енгилмас кун" асорида алоҳида таъкидлагани бежиз эмас.

"Ўзингга қараб кутарлар, сўзининг қараб кузатлар", деган нақл бор. Кишининг фахм-фаросати ва савиши иккига оғиз сўзидаёт намоён бўлади. Шундай экан, нутқнинг аниклиги тафакурнинг тинникилага даҳлор бўлса, талафузнинг аниклиги нутқнинг тинникилага боғлиқдир. Нотик нутқининг мантикий кудрати, таъсир кучи, жозибаси ҳам аслида шу билан.

Демак, нутқий маҳоратни эгаллашга интилиш нутқ одоби, анироки, тил ва нутқ воситаларини пухта билишини тақоюз этади. Назарий маълумотлар амалий машғулотлар билан ўйғунашмас экан, бунга эришиш мушкул.

Нутқ маданиятининг иккига кўриниши мавжуд. Бу оғзаки нутқа мөхир бўлса, кимдир ёзма нутқа мөхир. Нотиклар, аслида, ҳар иккаласининг ҳам устаси бўлиши керак.

Ҳалқ ибораси билан айтганда, «гапга дўлпи кийгиздиган» сўз усталарининг нутқи кишини ўзига ром этмасдан кўймайди.

Оғзак нутқнинг ҳам, ёзма нутқнинг ҳам ўз талаблари, имконият доираси бор. Ҳар қандай сўзининг ҳосияти нутқнинг мөхияти билан алоқадоргина эмас, балки мантикий тафакур мезони ҳамдир. Нутқ, нотик, мантиқ, нотиқлик атамаларининг бир ўзакдан исалгани ҳам бу тил бирликтарининг: "Ваъз бир муршид ва огоҳ ишидур ва анинг насиҳатин қабул этган макбул қишидир", дейиши бежиз эмас. Нотиқлик, аввало, ишонтириш санъати. Унинг учун далилларга бой, асосланган таъсири нутқ зарур.

Тарбибот ишлари самараси камайян жойда турли хил англашилмовчиликлар пайдо бўлиши аниқ. Шу ўринда ахли донишлардан бирининг: "Бир кун сўз тўхтаса, эртасига тўлпаш ишга тушади", деган фикрини эслаш кифоя. Ҳар қандай мафкура омма онгига тўғри сингдирилганда гина курдатли куч касб этади.

Ҳар ийли мунтазам равишда маънавият йўналиши бўйича ўтказиб келинаётган "Йилнинг энг фаол маънавият тарбиботчиси" Республика кўрик-танлови мөхият-этибиори билан аҳамиятлидир. Танловда Қорақалпогистон республикаси, Тошкент шаҳри ва республикамиз вилоятларидан сараланган

тарбият тарбиботчилари иштирек этишиди. Улар ўз чиқишиларида нутқнинг таъсирсан, мазмунли ва жозибадор чиқиши учун аудио ва видео техник воситаларидан, турли кўргазма куроллардан фойдаланишлари максадга мувофиқ бўлмоқда. Улар кўттарган мавзулар долзарблиги билан ажralib туради. Аср вабоси дея ётироф этилган гиёхандик, диний экстремизм ва одам савдосига қарши мавзууларда ўз мулоҳазаларини етказиш усуслари тарбиботчиларда йилдан-йилга шаклланиб бораётганни кишини куонтиради. Кимки мавзузни чуқур ва атрофичча билиб ўрганган бўлса, унинг нутқи равон бўлиши табиий. Мавзуга даҳлдор маълумотларни тўплаш, далил ва асосларни йиғизи ҳамда уларнинг таъсирчанлигига ётироф қилиш тарбиботчиларининг диккат марказида бўлади.

Тошкент вилояти педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтининг педагоглар жамоаси худди шу хусусиятларни насрарда тутган ҳолда, китоб нутқи ва фикр манбани эканлигини, фикрни эмас, фикрлашни ўрганиш ва ўргатиш муҳимлигини ўқув жараёнда педагог-тингловчиларга қайта-қайта ўқтиришлари ётириб молиди.

Нотиқлик санъати бу тилшунослик фани обьекти эмас, у мантиқ, руҳиятшунослик, фалсафа, тафакур ва жамиятшунослик илмидир. Шундай экан, масала мөхиятни теран англаган ҳолда, тажрибали воизларни жамалоти нотиқлик санъатини ўргатишга каратилган маҳсус ўқув курсларини ташкил этиши давр табадири.

Ҳар ийли мунтазам равишда маънавият йўналиши бўйича ўтказиб келинаётган "Йилнинг энг фаол маънавият тарбиботчиси" Республика кўрик-танлови мөхият-этибиори билан аҳамиятлидир. Танловда Қорақалпогистон республикаси, Тошкент шаҳри ва республикамиз вилоятларидан сараланган

Таҳририга келган қўйёзмалар таҳсил этилмайди ва муалифларга қайтарилмайди. Муалифлар фикри таҳририят нутқи назаридан фарқланни мумкин.

Масъул котиб – Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи мұхаррир – Азиз ИМОМОВ
Сахифалович – Элдер МАХМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босмахона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-үй

Босишига топшириш вақти – 20.00. Босишига топширилди – 20.18
Газета Узбекистон Матбуот ва ахборот агентлигига 13.06.2007 йил 0283-рекам
билинг рўйхатга олинган. Адаби – 6841 Буюкта Г – 658. Ҳажми – 3 босма табоб 4-2.
Нашр кўрсатчи – 222. Ташкилотлар учун – 223. 123 5

Гул кўп, чаман кўп

ЖАҲОН АДИБЛАРИ ХАЁТИДАН

Марк Твен ва Галлеј кометаси

Таникли ёзувчи ва журналист Марк Твен (1835-1910) Галлеј кометаси Ерга энг якин келган йили туғилган ва адабнинг ўзи бунга катта аҳамият берган. Унинг асл исми Сэмюэл Ленгхорн Клеменс бўйиб, ёшлигидан ўзига таҳаллус таҳлалган. Акаси Ойрон чиқараётган газета босмахонасида ишлаб, мақолалар ёзган. Сўнгра денгиз сайдига қизиқиб, Миссисипида қатончи кема лоцманига ёрдамчи бўлади. Фуқаролар уруши бошланниб, дарёда қатон тўхтаб колгач, бўлажак ёзувчи Невададаги кумуш конларида ишлайди, ундан Калифорнияга ўтиб олтин изловчилар сафига кўшилади. Маҳалли нашрларда жиддий мақола, очерк ва жаҳвий хикоялар босилашади.

1862-1864 йилларда Фаластина бориб қайтган, Сан-Францисодаги кўлпаб ғирик газета ва журнallар билан ҳамкорлик қилди. «Калаверасли маъкор сакрови курбақа» деб атталган сатирик очерклар мувafaқият қозониб, уни икодкор сифатида кенг жамоатчилик танитади. Шундан сўнг бутун Европа бўйлаб саёҳатга чиқади. Ана шу сафар таассусотларига доир киноя ва юмор билан йўргилган "Хорижада гўл одамлар" китоби тезда ҳакиқи бестселлерга айланниб кетади. Марк Твенинг ана шу йилларда бошланган нотиқлик фаолияти ҳам унга катта шуҳрат келтирган. Адабнинг нутқ ва маързулари Америка ва Англияда њеч кимни бефарқ қолдирмаган. 1883 йили "Миссисипидаги ҳаёт" хикоялар тўлмалы эълон қилингандан сўнг машҳур ёзувчи ва рассомлар, жамоат арబоблари унинг муҳлисига айланниб, етук физик олим, Никола Тесла билан дўстлашиди.

Марк Твенинг чинакам катта адаб сифатидаги шуҳрати эса, асосан унинг "Том Сойернинг саргузашлари", "Шаҳзода ва гадо", "Гекльберри Финннинг саргузашлари" романлари билан боғлиқ бўйиб, бу асарларда адаб теран дунёкашга эса закий файлусуф сифатида намоён бўлган. Шунинг учун ҳам уларни нафқат болалар, катталар ҳам кўлдан кўймай ўқишиди.

Марк Твенинг чинакам катта адаб сифатидаги шуҳрати эса, асосан унинг "Том Сойернинг саргузашлари", "Шаҳзода ва гадо", "Гекльберри Финннинг саргузашлари" романлари билан боғлиқ бўйиб, бу асарларда адаб теран дунёкашга эса закий файлусуф сифатида намоён бўлган. Шунинг учун ҳам уларни нафқат болалар, катталар ҳам кўлдан кўймай ўқишиди.

Станислав Лемнинг порлоқ юлдузи

Машҳур поляк фантаст адаби, файлусуф ва футуруолог Станислав Лем (1921-2006) китоблари жаҳоннинг қирқдан ортиқ тилларига таржима килинган ва 30 миллиондан зиёд нусхада сотилган. У шифор оиласида туғилиб, гимназида таҳсил олган. Иккича жаҳон уруши аввалида ва сўнг Львов ҳамда Краков Ягеллон университетларида тибиёт соҳасида ўқиди. Польшада истикомат кўйиган барча яқин қариндошлари фашистлар тазиқидан омон қолмаган, ўзи эса душман Лъювони ишғол этилганда соҳта хужжатлар билан пайвандчи ва автомеханиклик килиб геттоларга кувғинликдан жон сақлаган.

С.Лем ҳарбий шифор кўлишини хоҳламагани учун битирив имтиҳонларига бормасдан оддий сертификат олган. Профессор М.Хойновскийнинг илмий тўғрагида ассистентлик килиб, хорижий илмий адабиётлар билан танишишга муссаррар тарбиятни таъсирлайди. Унинг нутқида оиласида туғилиб ишлайди. Бўш вактлари тириклини вожидан ижодга қизиқиб кўради ва кейинчалик бу интилиш доимий машғулотига айланади. 1946 йилдан асарлари чоп этила бошланади. "Марсдан келган одам" деб номланган илмий-фантастик асаридан сўнг нашр этилган "Астронавтлар" илмий-фантастик асари уни ёзувчи сифатидаги танитиб, хорижий ҳам кўп бора чоп килинади. Лемнинг ётироф этишича, америкали Нобел мукофоти лауреати С.Беллоу, илмий фантастика асосчиси Г.Уэллс, кибернетика асосчиси Н.Винер, ахборот оламига доир математик назарийти К.Шенон, француз адаби Жюль Верн, инглиз файлусуфи ва фантасти У.Стэллдон асарлари ижодига кучли таъсир кўрсатган. Унинг асарлари ақла озиқ берадиган интеллектуал юмор, сўз ўйинлари, турфа арбони кўлмас иллюзияларга бўйиб, минглаб китобхонлар томонидан кўлдан кўймай ўқилади.

"Енгиг бўлмас", "Ердаги ҳаёт", "Хойида текшириб кўриш", "Кибериада", "Юлдузлардан кайтиш" каби асарларида технологик утюпия муммалори, ўзга тамадунлар вакиллари билан мулокоти киришишдаги қийинчиллар, Ердаги таъсирчанинг технологик келажаги ҳақида сўз боради. "Менинг ҳаётим" ва "Юксаклидаги қалъа" асарлари автобиографик характерда бўйиб, болалик даври воқеалади.

— Келажак ҳамиша биз тасаввур этганимиздан бошқача бўлади, — дейиди адаб сұхбатларидан бирида. — Фазода ҳеч нарса ўйқолмайди. Оммавий маданият — оғир қолдирвишина востида, яъни гиёҳванд мадда эмас. Дунёни ўзгартриш керак, акс ҳолда у бошқарб бўлмас холга келиб, ўзимизни ўзгартира бошлади.

С.Лем 1981 йили Вроцлав технология университети, кейинроқ Ополье, Ягеллон ва яна кўпгина университетларнинг фахрий докторлик унвонларини олган. Адаб ҳалқаро Букер мукофоти ҳамда "Gloria Artis" маданиятига кўшган хиссаси учун медали билан тақдирланган, асарлари асосида "Солярис", "Конгресс", "Учувчи Пиркснинг тергови" каби бадиий филмлар суратга олинган. 1997 йили Краков шахрининг фахрий фуқароси бўлган. Краков астрономия расадхонаси олимлари кашф шетади. 3836-астероид унинг номи билан аталади.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИКАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН.

Китоб миллатнинг ақл кўзини ёритувчи офт